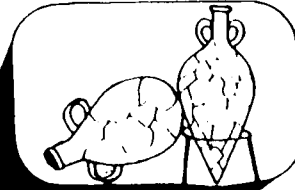


חדשות מן העבר



שלמה דורי, ארכיון ומוזיאון הרפת, יפעת

100 שנה לפירסומים מקצועיים (א)

בסוף 1893 הופיעה החוברת הראשונה של "דער קאלאניסט" ("המתיישב"), חוברת להדרכה חקלאית, אשר ערך והוציא מנשה מאירוביץ (מאנשי ביל"ו) ומשה לונץ מירושלים. החוברת הכתובה ביידיש, מכילה עצות והוראות בענפי החקלאות השונים ובתוכם גם בגידול בקר ובוטרינריה. החוברת היא למעשה "האם" של כל הפירסומים, אשר הופיעו במשך 100 שנים מאז. החוברות המאוחרות יותר הופיעו כבר בלבוש עברי בשם "האיכר". ב-1918 מפרסם יצחק וילקנסקי קונטרס בשם "בדרך", בהוצאת "הפועל הצעיר" ובו סקירה על ענפי החקלאות השונים ובתוכם גם על גידול בקר לחלב.

משה סמילנסקי, מרחובות, מטעם "התאחדות האיכרים ביהודה ושומרון" מפרסם בטאון בשם "הבוסתנאי", אשר מופיע כשבועון. ב-1929 ב"בוסתנאי" מתפרסמים מאמרים מקצועיים רציניים גם בגידול בקר, אך גם רשימות בעלות אופי פוליטי וגם שירה ופרוזה. בשנת 1920 מתפרסם הגליון הראשון של "השדה" מטעם הוועדה החקלאית של "הפועל הצעיר". מיסדו ועורכו הראשון הוא א.ל. יפה ובגליונות הראשונים שותפו הוא ברוך צ'ז'יק. מאמרים על גידול בקר מפוזרים בכל הגליונות והם פרי נסיונם של מגדלים ורופאים בארץ ובחלקם רשמים של חקלאים ארץ-ישראליים, המשתלמים באירופה וגם מאמרים מתורגמים מאנגלית וגרמנית.

החל מ-1939 ועד 1965 היה ב"השדה" מדור קבוע לגידול בקר, אשר פורסם בגמר השנה, במרוכז כחוברת. המדור הזה הופיע בשיתוף עם ההתאחדות.

מכון וולקני, אז המכון לחקלאות של "ההנהלה הציונית", מפרסם החל מ-1927 אוסף בשם "כתבים". באוסף זה הרבה מאמרים מקצועיים ודו"חות ניסויים, אשר בוצעו בכך-שמן וברחובות. בשטח גידול הבקר וגידולי מספוא ישנן מספר עבודות. "כתבים" קיים גם היום, בשם כולל לפירסומי מכון המחקר.

ב-1939 מתפרסם מטעם הסתדרות הרופאים הווטרינריים בארץ-ישראל הגליון הראשון של בטאון בשם "העלון". הפירסום הוא בסטנסיל ובמתכונת זו מופיע עד למס' 8 (1941). החל מ-1942 מתפרסמת החוברת בדפוס עד היום, ומלבד מאמרים בעברית – יש לה חלק המתפרסם באנגלית. הבטאון הזה ידוע ומוערך גם בחוגי הווטרינריה בחו"ל.

עם קום המדינה והפיתוח המזורז של ענפי החקלאות – החלה ההתמחות בענפי החקלאות השונים. "השדה" היה בעל אופי כללי, בסגנון "המשק המעורב" ולא ענה על הצרכים הספציפיים של כל ענף וכך התחילו להתפרסם בטאונים של האירגונים המקצועיים השונים. היום אפשר להגיד, שאין כמעט ענף ללא בטאון מקצועי משלו. וכך יש "עלון הנוטע", "משק העופות", "הנוקד", "משק שדה וגן", "עלון הבוקר" של אמב"ל, "עלון של עובדי המים".

באוקטובר 1952 מתפרסם הגליון הראשון של "משק הבקר והחלב", אשר יוצא בהוצאת התאחדות מגדלי בקר בעריכתו של יעקב עצמון. לצערי, ב-1992 לא ציינו 40 שנה

כיום גם מופיע פירסום חודשי בשם "משוב". הוא מוצא מטעם גורמים פרטיים, אך הוא עוסק בעיקר בבעיות מדיניות חקלאית מנקודת ראות שלו, מפרסם ראיונות עם פעילי המגזר החקלאי וידיעות על החקלאות בעולם. מאמרים מקצועיים ממש, אין בו.

ברשימה זו לא הזכרנו מאות פירסומים של אנשי מקצוע בשה"מ והעיקר, לא נגענו בהופעת הספרים המקצועיים הרבים, אשר הופיעו במשך השנים. על כך ברשימה נפרדת.

כשסוקרים את פירסום "דברי תורה" בחקלאות, בארץ קטנה כמו שלנו – רואים מזיגה נפלאה של "עם הספר" עם "ארץ זבת חלב ודבש".

להופעת בטאוננו. החוברת יוצאת באופן סדיר בכל חודשיים. נוסף לחוברת, פעם בשנה יוצא פירסום בשם "חקר ומעש" ובו מרוכזים מאמרים מדעיים ודו"חות מניסויים במכון וולקני, בפקולטה לחקלאות, באזורים ובמשקים. עד היום הופיעו 248 גליונות. במשך השנים ערכו את הבטאון יעקב עצמון, מנחם צנטר, חיים עפרוני, ד"ר אורי לבון, חי הברון והעורך היום הוא מרדכי מלען. החוברת שינתה במשך השנים צורה וכיום מופיעה על ניר משוכח, בדפוס יפה וברור ובכריכה צבעונית.

בשנות ה-50 ו-70 פורסם "המשק החקלאי" מטעם "האיגוד החקלאי" ובו מאמרים מקצועיים בגידול ירקות, גידול בקר וצאן, משק הלול ופרדסנות. רב הכותבים היו מדריכי שה"מ.

תמונות מהעבר – מחלבת בית הבריאות "הדסה" בירושלים

יוגל רוזנטל וברוך רוזן

המעבדה לחקר החלב ומוצריו, מינהל המחקר החקלאי, מרכז וולקני, בית דגן

לאחרונה הגיע לידינו העתק של הספר "סניטריות – מדריך לשמירת צרכי המזון והמשקה ולהתקנת תנאי חיים נוחים ומבריאים בבית ובחוץ", הוצאת "אחיעזר", תל-אביב, 1936. הספר נכתב על ידי דר' א.י. לוי, מנהל המחלקה לחינוך בבריאות הציבור, בבית הבריאות. הספר מכיל גם פרק על פיקוח סניטרי על תוצרת החלב המפרט עקרונות מוכרים ומקובלים עד היום. ציטטה אחת עשויה בכל זאת להעלות חיוך נוסטלגי: "על חלב הפרה להכיל לא פחות מ-8.5 אחוזים חומרים מוצקים (ד"ר לוי התכוון בודאי למח"ש [מוצקים-חסרי-שומן] – המחברים) ולא פחות מ-3.25 של שומן בחלב. יש מקומות ידועים, המשתמשים במידה זו להפריד את השומן מהחלב, אם כמותו היא רבה מכפי המידה הדרושה, ולערבו אח"כ בחלב רזה. למרות מה

בשנת 1992 גילינו חומר ארכיוני על המחלבה המודרנית הראשונה בארץ-ישראל, אשר הוקמה בירושלים על ידי הנדבן היהודי אמריקאי נתן שטראוס (1). המשך חיטוינו בארכיונים העלה חומר על מחלבות הראשונים בזכרון יעקב (2), במרחביה (4), בבנימינה (5), על פועלו של המהנדס קסלמן בקפא"י (6), ועל ההשפעה האמריקאית על התפתחות ענף החלב בארץ (7). אנחנו בוחרים לסיים סיבוב היסטורי זה במקום ממנו התחלנו: מרכז הבריאות "הדסה" על שם נתן ולינה שטראוס, ירושלים. שם, בין השנים 1931–1936, פעל המתקן המודרני הראשון בארץ-ישראל לפיסטור חלב. הקמת מחלבה תחת קורת גג המשותפת למרפאת ילדים נבעה מהשקפת המייסדים, שבריאות תקינה מתחילה מהזנה נכונה, ובה לחלב תפקיד מרכזי.